

# ДЖОРДЖ ОРУЕЛ ЗАЩО ПИША

Превод от английски: С. Димитров Старипавлов, 2018

[chitanka.info](http://chitanka.info)

От много ранна възраст, може би от пет- или шестгодишен, знаех, че когато порасна, трябва да стана писател. Между седемнадесетата и двадесет и втората си година се опитах да изоставя тази идея, но го правех със съзнанието, че вървя срещу истинската си природа, и че рано или късно ще трябва да се примиря и да започна да пиша книги.

Бях средното дете от общо три, но от всяка страна имаше разлика от пет години и едва виждах баща си преди да стана на осем. Поради тази и други причини, бях някак самотен, и скоро развих неприятни маниери, които ме направиха непопулярен през учебните ми години. Имах навика на самотното дете, да съчинявам истории и да водя разговори с въображаеми хора, и мисля, че от самото начало литературните ми амбиции бяха смесени с чувство на изолация и недооцененост. Знаех, че имам умението да боравя с думи, както и силата да се изправям срещу неприятни факти, и чувствах, че това създаде нещо като мой собствен свят, в който можех да се реванширам за провала във всекидневния си живот. Въпреки това, обемът от сериозно — т.е. сериозно замислено — писане, което сътворих изцяло по време на детството и юношеството си наброяваше едва половин дузина страници. Написах първия си стих на четири или пет години, а майка ми го запази за диктовка. Не мога да си спомня нищо за него, освен че беше за един тигър, който имаше „столоподобни зъби“ — достатъчно добър израз, но мисля, че стихотворението беше плагиатство на „Тигър, Тигър“ от Блейк. На единадесет, когато избухна войната между 1914-а и 1918-а, написах патриотичен стих, който беше публикуван в местния вестник, както беше и един друг стих за смъртта на Кичънър<sup>[2]</sup> две години по-късно. От време на време, когато бях по-възрастен, пишех лоши и обикновено недовършени „стихотворения за природата“ в Георгиански стил<sup>[3]</sup>. Също така опитах с кратък разказ, който беше ужасен провал. Това са всички творби, които трябваше да бъдат сериозни и които всъщност записах на хартия през всичките гореспоменати години.

Все пак, през цялото това време аз отчасти се включих в литературни мероприятия. Като за начало имаше направени по поръчка неща, които създавах бързо, лесно и без много лично удоволствие. Извън работата в училище, пишех VERS D'OCCASION<sup>[4]</sup>, полукомични стихотворения, които изготвях с

бързина, която сега ми изглежда изумителна — на четиринадесет за около седмица написах пиеса изцяло в рими, като имитирах Аристофанис<sup>[5]</sup> и помагах за редактирането на училищните списания, едновременно печатайки и проверявайки правописа. Тези списания бяха най-жалката бурлеска<sup>[6]</sup>, която можех да си представя, и ги вземах по-несериозно, отколкото днес вземам най-евтината журналистика. Но ръка за ръка с всичко това, за петнадесет години, че и повече, изпълнявах едно литературно упражнение от малко различен вид: това беше създаването на една продължителна „история“ за мен самия, един вид дневник, съществуващ само в съзнанието. Мисля, че това е обичаен навик на децата и на младежите. Като много малък, още дете, аз често си фантазирах, че бях например Робин Худ, и си представях себе си като герой от вълнуващи приключения, но малко по-късно „историята“ ми престана да бъде нарцистична в един суров вид, и започна да става все повече и повече просто описание на това, което правех и на нещата, които виждах. Дълго време това нещо ми минаваше през ума: „Той отвори вратата и влезе в стаята. Жълт лъч светлина, филтрирана през муселиновите<sup>[7]</sup> завеси, спусна се към масата, където кибритена кутия, наполовина отворена, лежеше до мастилницата. С дясната си ръка в джоба той тръгна към прозореца. Долу на улицата котка с окраски на черупка на костенурка следваше едно мъртво листо и т.н. и т.н.“ Този навик продължи докато не станах на двадесет и пет, запълвайки точно нелитературните ми години. Въпреки че трябваше да търся, и търсих, правилните думи, изглеждаше, че правех това описателно усилие почти против волята ми, под някакъв вид външна принуда. Предполагам, че „историята“ отразяваше стила на различни автори, на които се възхищавах през различните епохи, но доколкото помня тя винаги имаше същото педантично описателно качество.

Когато бях на около шестнадесет аз внезапно открих щастието от простите думи, т.нар. звуци и асоциации на думите. Редовете от „Изгубеният рай“:

*Така че тоз с трудност и тежък труд,  
Продължи нататък: с трудност и тежък труд тоз.*

Джон Милтън, „Изгубеният  
рай“

които вече не ми изглеждат толкова вълнуващи, преди караха гръбнака ми да потръпва; и изписването на „тоз“ вместо „той“ беше допълнително удоволствие. Относно нуждата за описание — аз вече знаех всичко. Така че беше ясно какви книги исках да пиша по това време, а именно огромни натуралистични повести с нещастлив край, пълни с подробни описания и интересни сравнения, и също така пълни с обогрени откъси, в които думи са използвани отчасти само заради тяхното собствено звучене. И всъщност, първата ми завършена повест, „Бирмански дни“, която написах когато бях на тридесет, но беше запланувана много по-рано, е точно такъв тип книга. Давам всичката тази обща информация, защото не мисля, че някой може да оцени мотивите на автора, без да знае нещо за неговото ранно развитие. Неговият предмет на писане ще бъде определен от ерата, в която той живее — или поне това е вярно за шумни, революционни години като нашите — но преди да започне да пише, той ще трябва да придобие емоционално отношение, от което никога няма да може да избяга напълно. Това е работата му, без съмнение, да възпита своя темперамент и да избегне заклещване в някоя незряла фаза, в някое перверзно настроение; но ако той напълно избяга от своите ранни влияния, то той ще е убил своя стимул за писане. Слагайки на страна нуждата от изкарване на прехраната, мисля, че има четири основни мотива за писане, още повече за писането на проза. Те съществуват в различна степен у всеки един писател и във всеки един творец пропорцията им ще варира от време на време според атмосферата, в която той живее. Те са:

(I) **Чист егоизъм.** Желание да изглежда умен, да бъде коментиран, да бъде запомнен след смъртта си, да си отмъсти на порасналите, които са му се подигравали в детството, и т.н. Измама е, и то голяма, ако претендираш, че това не е мотив. Писателите споделят тази характеристика с учени, артисти, политици, адвокати, войници, успешни бизнесмени — на кратко, с цялата върховна каста на човечеството. Мнозинството от човешки същества не са силно егоистични. След около тридесетата си година те почти напълно

изоставят чувството за индивидуалност — и живеят главно заради други, или просто са задушени от робски труд. Но също така има и малцинство от талантиливи, упорити хора, които са решени да живеят собствените си животи до края, и писателите принадлежат към този клас. Смея да кажа, че сериозните писатели са много по-суетни и концентрирани върху себе си от журналистите например, но и по-малко заинтересовани от пари.

(II) **Естетически ентузиазъм.** Възприятието на красота във външния свят, или, от друга страна в думи и тяхното правилно подреждане. Удоволствие от въздействието на един или друг звук, от твърдостта на една добра проза или ритъмът на добрата история. Желание да се сподели опит, който някой смята за уязвим, и не трябва да бъде пропуснат. Естетическият мотив е много слаб в много от писателите, но дори памфлетист или писател на учебници ще си има любими думи и фрази, които ще го подтикват да ги използва, без да му бъдат особено полезни; или пък може да се изрази в книгопечатането, като дебелината на празните полета и т.н. Всяка книга различна от разписание на влаковите линии не е освободена от естетически съображения.

(III) **Исторически импулс.** Желанието да видиш нещата както са, да намериш истински факти и да ги запазиш за бъдещите поколения.

(IV) **Политическа цел.** Използвайки думата „политическа“ в най-широкото възможно значение. Желание да насочиш света в определена посока, да промениш хорската идея за вида общество, за което трябва да се борят за в бъдеще. Още веднъж, никоя книга не е изцяло освободена от политически предразсъдъци. Мнението, че изкуството не трябва да се преплита с политика е само по себе си политическо отношение.

Може да се види как тези различни импулси трябва да водят война един с друг, и как те трябва да варират от човек на човек и от време на време. По природа — приемайки, че „природа“ е състоянието, което достигаем, когато сме млади възрастни — аз съм човек, в който първите три мотива надделяват над четвъртия. В мирно време може би щях да пиша богато украсени или просто описателни книги, и щях да остана почти незапознат с политическите си

пристрастия. Но както е сега, аз бях принуден да се превърна в нещо като памфлетист. Първо, прекарах пет години в неподходяща професия (Индийската имперска полиция в Бурма), и после преминах през бедност и чувство на провал. Това увеличи естествената ми омраза към властта и за пръв път ме запозна с наличието на работните класи, и работата в Бурма ми даде известно разбиране относно природата на империализма: но тези преживявания не бяха достатъчни за да ми дадат точна политическа ориентация. После дойде Хитлер, Испанската гражданска война и т.н. До края на 1935-а все още не успявах да достигна до твърдо решение. Спомням си едно кратко стихотворение, което написах по това време, изобразяващо дилемата ми:

*Щастлив свещеник можеше да бъде  
Ако бях се родил двеста години назад  
Да проповядвам за вечната гибел  
И да гледам как орехите ми растат*

*Но роден, уви, в зли времена  
Това приятно убежище, защо изпуснах ли  
Защото мустак порасна над горната ми устна  
А всички духовници са гладко обръснати*

*И по-късно все още времената бяха добри,  
Бяхме доволни и то от малко,  
Приспивахме тревожните си мисли,  
Върху дървесната пазва*

*Макар и невежи дръзвахме да имаме,  
Радостите, които сега прикриваме  
Чинката на големия ябълков клон  
Можеше да накара враговете ми да треперят.*

*Но женски коремчета и кайсии,  
Шарани в мътните води,  
Коне, патици в полет до зори,  
Всичко това са само мечти.*

*Забранено е отново да се мечтае;  
Лишаваме се от радости или ги крием,  
Конете са направени от хромирана стомана,  
И са предназначени за малки дебели мъже.*

*Аз съм червоят, който никога не се обръща,  
Евнухът, който няма харем,  
Между свещеника и комисаря,  
Аз ходя като Юджийн Арам<sup>[8]</sup>.  
И комисарят ми казва моето бъдеще  
Докато радиото свири,  
Но свещеникът обеща Остин Седмица<sup>[9]</sup>,  
Защото Дъги винаги си плаща.*

*Мечтаех, че живея в мраморни зали,  
И се събуждайки се открих, че са истински;  
Не съм роден за времена като тези;  
Бил ли е Смит? Бил ли е Джоунс? Бил ли си ти?*

Испанската война и други събития през 1936–37 промениха мащаба на нещата и след това вече си знаех мястото. Всеки ред от сериозните ми произведения, които написах след 1936-а, са били насочени пряко или преносно СРЕЩУ тоталитаризма и ЗА демократически социализъм, така както аз го разбирам. Изглежда ми безсмислено, във време като нашето, да мислим, че някой може да избегне писането по такива теми. Всеки пише за тях в един или друг вид. Това е просто въпрос на коя страна някой заема и какъв подход използва. И колкото повече някой осъзнава политическите си предразсъдъци, толкова по-голям е неговият шанс да заеме политическа позиция без да жертва естетическия си и интелектуален интегритет.

Това, което най-много исках да направя през последните десет години, бе да превърна политическото писане в изкуство. Началната ми точка винаги е едно чувство на пристрастие, едно усещане за несправедливост. Когато сядам да напиша книга, не си казвам „Ще

сътворя произведение на изкуството“. Пиша я, защото има някаква лъжа, която искам да разоблича, някакъв факт, към който искам да привлека внимание, и първоначалната ми цел е да бъде чут. Но не бих могъл да извърша работата по писането на книга, или дори по-дълга статия за списание, ако не беше естетическият опит. Всеки, който си направи усилието да изследва работата ми, ще види, че дори когато е чиста пропаганда, тя съдържа много от това, което един политик на пълно работно време би сметнал за неуместно. Не съм способен, а и не бих искал, да изоставя напълно погледа към света, който придобих в детството си. Затова, докато съм жив, аз трябва да продължа да чувствам силата на стила проза, да обичам повърхността на земята и да изпитвам удоволствие от солидни предмети и парчета безполезна информация. Безсмислено е да се опитвам да потисна тази си страна. Работата е да помиря вродените си харесвания и нехаресвания със съществените публични, неиндивидуални дейности, които тези времена налагат на всички ни.

Не е лесно. Работата ми повдига проблематични въпроси свързани с изграждането на езика и поставя по нов начин проблема с истинността. Нека дам само един пример за суровия вид трудност, която възниква. Книгата ми за Испанската гражданска война, „Почит към Каталония“, е разбира се откровено политическа книга, но в основата си е написана с известна откъснатост и отношение към формата. В нея положих много усилия да разкажа цялата истина, без да нарушавам литературните си инстинкти. Но на фона на всички други неща, тя съдържа една дълга глава, пълна с цитати от вестници и тем подобни, защитаващи троцкистите, които бяха обвинени в заговор с Франко. Очевидно, подобна глава, която след година или две би изгубила интереса на всеки обикновен читател, трябва да развали книгата. Един критик, който уважавам, ми чете лекция по въпроса. „Защо вмъкна всички тези неща?“, каза ми. „Превърна нещо, което можеше да бъде една добра книга в журнализъм.“ И думите му бяха истина, но не можех да постъпя по друг начин. Случи се така, че аз знаех каквото на малко хора в Англия им бе позволено да знаят, а именно това, че невинни хора бяха фалшиво обвинени. Ако не бях ядосан за това, то аз никога нямаше да напиша книгата.

В една или друга форма, този проблем се проявява отново. Проблемът с езика е по-изтънчен и би отнел прекалено много време, за



да бъде обсъден. Ще кажа само, че в късните години опитвах да пиша по-малко живописно и по-конкретно. Във всеки случай, смятам, че, когато дойде времето, когато си изпитал всеки стил на писане, ти винаги вече си го надраснал. „Фермата“ беше първата книга, в която опитах, с пълно съзнание относно това, което правех, да съчета политическа цел с артистична такава в едно цяло. Не бях писал повест от седем години, но скоро се надявам да напиша друга. Обречена е на провал, всяка книга е провал, но аз знам с известна яснота точно какъв вид книга искам да напиша.

Връщайки се към последните една или две страници виждам, че съм я направил да изглежда сякаш това, което ме е подбудило да я напиша, е било изцяло мотивирано от обществен интерес. Не бих искал да оставя такова последно впечатление. Всички писатели са суетни, егоистични и мързеливи, и в дъното на техните мотиви лежи една мистерия. Писането на книга е едно ужасно изтощаващо усилие, като дълъг пристъп на някое болезнено заболяване. Човек не би предприел подобно нещо, ако не е подтикван от някакъв демон, срещу който не може да се съпротивлява, нито да го разбере. Отгоре на всичко, човек знае, че този демон е просто същият инстинкт, който кара бебето да писка за внимание. И въпреки това, също така е вярно, че човек не може да напише нищо четящо се, освен ако не полага постоянни усилия да изтрие собствената си личност. Добрата проза е като стъклото на прозореца. Не мога да кажа със сигурност кои от мотивите ми са най-силни, но знам кои от тях заслужават да бъдат следвани. И връщайки се назад към работата ми, неизменно виждам, че там, където ми липсваше *политическа* цел, пишех безжизнени книги и бях предаден, прибягвайки до лилави пасажки, изречения без значение, декоративни прилагателни и основно неискреност.

---

[2] Фелдмаршал Хорацио Хърбърт Кичънър, старши офицер от Британската армия и колониален администратор на Британската империя. Известен с имперските си кампании и централната си роля в началните етапи на ПСВ ↑

[3] Британски поетичен стил, възникнал по време на управлението на крал Джордж V. ↑

[4] От френски: стихотворение написано за да отбележи известно събитие ↑

[5] Писател на комични пиеси от древна Атина ↑

[6] пародия, карикатура ↑

[7] направено от светъл памучен плат ↑

[8] Английски филолог живял през 18-ти век, известен като убиеца, описан в баладата на Томас Худ „Сънят на Юджийн Арем“ ↑

[9] малка кола произвеждана между 1922 и 1939 г. от автокомпания „Остин“ ↑

# ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

**МОЯТА БИБЛИОТЕКА**



<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.